

Žemaičių - lietuvių tikrųjų švenčių kalendorius 2026 (7534-7535) m.

SAUSIS

25 d. Pusiaužiemis

Sausio 25 dieną Lietuvoje švenčiamas Pusiaužiemis. Protėviai tikėjo, kad ši šventė žymi laiką, kai diena jau pailgėjusi per avinuko šuolį, tai yra, nuo Saulėgrįžos diena pailgėjo daugiau nei valanda. Pasakojama, kad per Pusiaužiemį meška savo guolyje verčiasi ant kito šono, nes jau išmiego pusę žiemos miego. Barsukas taip pat išlenda apsidairyti – jei diena saulėta, pavasaris ateis greitai, o jei apniukusi – barsukas grįžta miegoti, nes pavasaris dar toli. Žmonės taip pat ieško pavasario ženklų ir stengiasi jį prišaukti – tikima, kad šią dieną reikia papurtyti apšarmojusias obelis ir pabelsti į avilius, taip žadinant vasaros gyvybę.

VASARIS

2 d. Pirmoji Perkūno diena

Vasario 2-oji – tai antrasis laiptelis į šiltąjį metų laikotarpį po pusiaužimio. Protėvių pasaulėžiūroje tai pirmoji Perkūno diena. Kuo pavasaris ir vasara artyn – Perkūno galios stiprėja.

Liaudis šią dieną vadina Gramnyčiomis arba Grabnyčiomis. Dažnas dabar galvoja, kad tai kažkokiu būdu turi sietis su žodžiu grabas, tai yra karstas. Tačiau tai klaidinga garsinė sąsaja, nes šią dieną jokių reikalų su karstais niekas neturi ir niekada neturėjo.

Ir nors linkstama šios dienos pavadinimą kildinti iš gudiško žodžio *gromnica* (pažodžiui tai būtų – perkūninė), tačiau turime ir savą lietuvišką šios šaknies žodį grabėti, grāba (brazdėti, bildėti, skrebėti), kurio reikšmė tiesiogiai siejasi su perkūno skleidžiamu garsu. Senieji šios dienos lietuvių ir kitų Europos tautų papročiai taip pat patvirtina šios dienos ryšį su Perkūnu.

3 d. Linų diena

Šią dieną protėviai nuo seno šventino linus. Pašventinti linai buvo dedami ant aukuro, prašant gero derliaus. Linų sruoga buvo sukama ant eglės ar kadagio šakelės. Eglė ir kadagys – nuolat žaliuojantis augalas, todėl jis simbolizavo netrukus (pavasarij) prisikelsiančią gyvybę. Tikėta, kad tokia linų sruoga saugo žmogų nuo nelaimių ir ligų. Sušalus, sruogą vyniodavo ligoniui ant kaklo.

5 d. Ugnies deivės Gabijos diena, Duonos diena

Vasario 5 dieną protėviai pagerbdavo ugnies deivę Gabiją ir kasdienę duoną. Žemaitijoje kai kur dar ir dabar gyvas paprotys pelenais užžeriant vakare žarijas arba rytmetį įkuriant ugnį sukalbėti maldele: „Švinta Gabieta, sugobta gabėk, sužiebta žibėk“.

22 d. Kumeliuko krikštynos, Mėnulio nauji metai

Ši šventė buvo švenčiama per trečiąją žiemos mėnulio jaunatį. Šią dieną buvo švenčiami Naujieji metai. Šventė buvo skirta pažadinti naują gyvybę. Buvo paprotys papurtyti apsnigtas obelų ir kitų sodo medžių šakas, pabelsti miegančioms bitutėms į avilius. Tikėta, kad žemės augmenijos gyvybei daug įtakos turi požemių gyventojai – žalčiai. Senovėje protėviai šią dieną žalčių parsinešdavo į trobas. Žalčiai turėję tarsi pašventinti valgius. Be to, tikėta, kad gyvačių karalius sugeba pasiversti kumeliuku. Taigi šventė buvo vadinama ir Kumeliuko krikštynomis. Tradicinis krikštynų valgis – „kamukai“. Taip vadinamus rutuliukų formos pyragėlius iš aguonų, kanapių,

žirnių ir medaus kepdavo netekėjusios merginos. Jaunimas šią naktį švėsdavo be miego iki pat paryčių.

24 d. Vieversio diena

Vieversėlis – vienas iš pirmųjų paukščių, pavasarį sugrįžtančių į Lietuvą iš šiltųjų kraštų. Jis laikomas pavasario pranašu. Vieversėlis vadinamas ir lietuvių artojų draugu bei nuolatinio palydovu. Senoliai manė, kad jei vieversėlis parskrenda anksčiau nei vasario 24 d., dar ilgokai bus šalta. Jei vieversėlis parskrenda vėliau nei vasario 24 d., pavasaris bus ankstyvas.

KOVAS

4 d. Kovarnių diena

Sena lietuvių šventė, skirta pavasariui pašlovinti. Šiuo metu į Lietuvą parskrenda kovarniai, kovai. Senoliai šią dieną patardavo praverti tvartų duris, įleisti vidun saulės, kad gyvuliai galėtų pasidžiaugti ateinančiu pavasariu. Kai kur būdavo patariama gyvulius išleisti į lauką. Tikėta, kad jie greičiau augs, bus atsparesni ligoms, išvermingesni.

9 d. Žemaičių atsilaikymo prieš priverstinį krikštą diena

Šią dieną 1009 metais pirmą kartą paminėtas Lietuvos vardas vokiečių rašytiniame šaltinyje – Kvedlinburgo analuose:

„1009 metais šventasis Brunonas, kuris vadinamas Bonifacijumi, arkivyskupas ir vienuolis, antrais savo atsivertimo metais, Rusios ir Lietuvos (Lituae) pasienyje pagonių trenktas į galvą, su 18 saviškių kovo 9 dieną nukeliavo į dangų.“

Šv. Brunono žūties vieta šaltiniuose nurodoma prie Alstros upės. Žemaičių, lietuvių ir rytinių slavų žemių sandūros srityje iš tikrųjų buvo upelė Aitra (suslavinta Jatra – Molčadės dešinysis intakas), kurią galima būtų tapatinti su Alstra (šaltinyje iškraipyta). Tad galima drąsiai teigti, kad šv. Brunonui galvą nukirto Žemaičių Pagonys, kurie išliko ištikimi savo tikėjimui ir pasaulėžiūrai.

10 d. 40-ies paukščių diena

Nuo senovės šią dieną buvo švenčiamas paukščių parskridimas. 40 paukščių diena vadinama todėl, kad apytikriai tiek paukščių rūšių iš Lietuvos išskrenda žiemoti į svetimą šalį, o pavasarį sugrįžta į gimtinę.

Senoliai tikėjo, kad jei šią dieną pašala, šalnos laikysis dar 40 parų. Šią dieną šeiminkėms būdavo patariama iškepti 40 bandelių, kad vasarą javai gerai derėtų. Kai kur, ypač Žemaitijoje, manyta, kad šią dieną reikia praleisti „savam lizde“, t.y., su savo šeima.

19 d. Pempės diena

Pempė – atbundančios gamtos, atšilimo pranašas. Pempės diena – gilių tradicijų pavasario šventė. Senoliai tikėdavo, kad, jei šią dieną parskrenda pempės, prasidės atšilimas. O jei šią dieną giedra, tai bus pieningi metai. Šią dieną merginos šluodavo kiemus, pradėdavo tvarkyti tradicinius savo gėlių darželius, supurenti žemę. Kai kur šią dieną jau būdavo sėjamos vasarinės gėlės.

20 d. Pavasario lygiadienis, Lygė, Naujieji metai

Kasmet apie kovo 20-21 d. visuose Žemės rutulio kampeliuose dienos ir nakties ilgumas tampa vienodas. Tai astronominio pavasario pradžia, nes nuo šio meto dienos trukmė tampa ilgesnė už

nakties trukmę ir vis ilgėja iki vasaros saulėgrįžos (trumpiausios nakties). Anksčiau protėviai naujuosius metus taip pat skaičiuodavo būtent nuo pavasario lygiadienio pradžios.

Sausio 1-ąją naujaisiais metais paskelbė Romos imperatorius Julijus Cezaris 46 m. pr. m. e. 1582 m. po popiežiaus Grigaliaus XIII padarytos kalendoriaus reformos, Naujieji metai sausio 1 d. pradėti švęsti visuose katalikų kraštuose.

Į Lietuvą paprotys švęsti naujuosius sausio 1-ąją atėjo tik XIX a. viduryje. Jeigu švęstume naujuosius metus pagal senąjį protėvių kalendorių, prie dabartinių metų turime pridėti 5508 m. pr. Kr., t.y., $5508 + 2026 = 7534$ m.

25 d. Gandro diena, Gandrinės, Blovieščiai

Gandro diena (arba Gandrinės, Blovieščiai) – protėvių šventė, švenčiama kovo 25 dieną, skirta paminėti baltųjų gandrų sugrįžtuves. Sugrįžę gandrai balandžio pradžioje deda kiaušinius ir imasi perėti, o po 31–34 dienų išsiritą jaunikius, kurie praleidžia lizde apie 55 dienas.

Šią dieną prasideda šiltasis metų pusmetis. Senoliai sako, kad šią dieną meškos ritasi iš guolio.

BALANDIS

5 d. Pirmoji Velykų diena

Dauguma kasmet švenčiame Velykas, o ar žinome, kokia šios šventės reikšmė? Velykos – kilnojama šventė, švenčiama pirmąjį sekmadienį po pirmosios pilnaties, skaičiuojant nuo pavasario lygiadienio. Ji turi galias tradicijas. Vieni kalbininkai mano, kad Velykų pavadinimas kilęs iš žodžio „vėlės“, mat mūsų protėviai šiuo metu aplankydavo artimųjų kapus, nunešdavo jiems kiaušinių. Tikėta, kad mirusiųjų vėlės išlenda kartu su atgimstančia gamta, bet paskui pasitraukia po pirmojo Perkūno. Velykos mūsų protėvių buvo švenčiamos kaip gamtos atbudimo šventė. Kiti kildina šventės pavadinimą iš slavų kalbų būdvardžio *velikij* - „didžiulis, didysis“.

6 d. Antroji Velykų diena

23 d. Ganiklio ir žalumos dievo Jorio šventė

Nuo seno šią dieną buvo švenčiama gyvulių globėjo Ganiklio ir žalumos dievo Jorio garbinimo šventė. Jorėti – reiškia augti, plisti, žaliuoti. Sakoma „pažaliavo kaip jorė“, „medis žalias it jorė“. Ši šventė laikoma simboline Žemės apvaisinimo diena, nes maždaug tuo metu paprastai prasideda pirmoji perkūnija, kuri siejama su dievo Perkūno apvaisinančia, pralaužiančia žiemos, sąstingio šarvą, galia.

25 d. Daržų diena

Šią dieną nuo senų senovės protėviai pradėdavo dirbti daržus. Pirmiausia tradiciškai būdavo sėjamos morkos. Morkų lysvių gale būdavo įbedamas kuolas, kad morkos augtų tiesios ir didelės.

GEGUŽĖ

1 d. Gegutės diena

Gegužės mėnesio pavadinimas kilo iš šį mėnesį ar kiek anksčiau užkukuojančio paukščio pavadinimo. Tiesa, dabar dažniau vartojamas kitas šio paukščio pavadinimas – ne gegužė, o gegutė.

Mūsų protėviai švęsdavo gegutės dieną dažniausiai pirmąją gegužės savaitę, tądien, kai pirmąsyk išgirsdavo gegutę kukuojant.

8 d. Cibulinis

Šią dieną senoliai laikė tinkamiausia diena sodinti svogūnus ir sėti žirnius. Kad svogūnai būtų geri, juos sodindavo tuomet, kai danguje kartu nebūna saulės ir mėnulio – t.y., arba anksti ryte, kai dar saulė nepatekėjusi arba vėlai vakare, kai dar nespėja pasirodyti mėnulis. Šią dieną bičių augintojai spėdavo, koks šiemet bus medus. Jei diena giedra, saulėta – bus daug medaus, jei apsiniaukusi – mažai.

13 d. Meilės diena, deivės Mildos šventė

Pavasarij, kai visa gamta prisipildo naujos gyvybės kūrimo apraiškų, minima tikroji mūsų protėvių meilės diena - deivės Mildos šventė.

Milda - meilės deivė, kurią turėjo kiekviena iškili senovės tauta: graikai – Afroditė, romėnai – Venera, lietuviai, žemaičiai – Mildą. Žemaičiams šis pavadinimas žinomas ir suprantamas nuo žemaitiško žodžių junginio „mīl dā" (myli dar).

15 d. Sėjos pabaiga

Šią dieną mūsų protėviai pabaigdavo sėjos darbus, o lauko pakraščiuose ant kuolo pamaudavo raguočio kaukolę. Tikėta, kad taip laukai bus apsaugoti nuo nemalonių.

BIRŽELIS

13 d. Šienapjūtė

Šią dieną senovėje kaimuose prasidėdavo šienapjūtė. Buvo tikėta, kad nupjauta žolė gerai atželia, jeigu ji pjaunama per jauną mėnulį. Juokauta, kad jei žolę šienausi sode visai prie pat obels, antaniniai obuoliai išaugs kamuolio didumo. Šią dieną moterys neverpdavo linų, nes manyta, kad tokiu atveju juos užpuls kenkėjai. Jei šią dieną pastebimas gandras pievoje varliaujantis, kita diena bus saulėta, giedra.

22 d. Vasaros saulėgrįža

Vasaros saulėgrįža, dažnai vadinama ilgiausia metų diena, žymi momentą, kai vienas iš Žemės pusrutulių gauna daugiausiai dienos šviesos. Birželio 22-ąją Žemėje būna ilgiausia diena ir trumpiausia naktis metuose - saulė pasiekia didžiausią aukštį.

Saulėgrįža žmoniją žavėjo tūkstančius metų, kaip rodo saulės padėties atžvilgiu žmonių pastatyti paminklai.

24 d. Rasos

Ši šventė švenčiama nuo neatmenamų laikų ne tik lietuvių, žemaičių, bet ir aplinkinių tautų ir genčių, kurių šventimo papročiai turi daug bendrų bruožų bei simbolių, atėjusių iki mūsų dienų. Baltų tautose ši šventė visais laikais buvo labai svarbi.

Rasos šventė nuo seno švenčiama tuomet, kai Saulė užkopia į pačią dangaus skliauto viršūnę ir visa gyvoji gamta pasiekia aukščiausią suvešėjimą. Sakoma, kad tuomet ugnis, vanduo, augalai ir žmogus įgyja didžiausias galias. Žolių rinkimas tą vakarą vadinamas kupoliavimu, o renkamos žolės vadinamos kupolėmis. Iš jų merginos pina vainikus. Vainiko reikšmė Rasos šventėje ypatinga - apskritas, pabaigos neturintis vainikas išreiškia amžinybę ir darną, žmogaus dvasinį tyrumą. Savo pavidalu jis primena Saulę, skleidžiančią šilumą ir gyvybę.

LIEPA

6 d. Žemaitijos gedulo diena

Liepos 6-ąją lietuviai švenčia Mindaugo karūnavimo dieną, o tikri žemaičiai šią dieną mini kaip gedulo ir išdavystės dieną.

Mindaugas buvo Lietuvos kunigaikštis, kuris žudė savo brolius ir sūnėnus, o kitus giminaičius išvijo iš Lietuvos. Karaliaus karūną Mindaugas gavo mainais į Žemaitiją, oficialiai atiduodamas pusę tuometinių žemaičių vergovėn. Būtent šis Lietuvos išdavystės aktas ir švenčiamas liepos 6 –ąją dieną kaip Mindaugo karūnavimo diena.

Šią dieną tikri žemaičiai iškelia Žemaitijos vėliavą su juodu kaspinu.

10 d. Septyni broliai miegantys

7 broliai miegantys liaudyje siejami su lietingu vasaros periodu. Iš kur atsirado toks palyginimas? Liepos 10-os rytą danguje trumpam pasirodo Sietynas, sudarytas iš septynių žvaigždžių. Jos, greičiausiai, ir vadinamos tais broliais, pranašaujančiais lietu arba sausrą.

Mūsų protėviai tikėjo, kad jei šią dieną nuolatos lyja, tai lietus lis ir dar septynias dienas, o gal ir septynias savaites, vadinamas septyniais broliais miegančiais ar „myžniais“. Jei šią dieną iš viso nelyja, irgi nėra gerai - gresia sausra. Manyta, kad tokiu atveju derlius bus mažas.

13 d. Žemaičių vienybės diena, Durbės mūšio diena

Liepos 13-oji – Durbės mūšio diena, kartais dar vadinama Žemaičių vienybės diena.

1260 m. liepos 13 d. kuršių žemėje, prie Durbės ežero (dabartinėje Durbės savivaldybėje Latvijoje), žemaičiai įveikė kryžiuočius.

Livonijos ordinas kartu su Vokietijos ordinu siekė užgrobti Žemaitiją ir sujungti abiejų ordino dalių valdas, išlaisvinti iš žemaičių blokados Karšuvos žemėje pastatytą vokiečių Georgenburgo pilį. Ordino kariuomenei talkino Švedijos karaliai Karolio vadovaujami danų ir švedų daliniai, popiežiaus paskatinti įvairių kraštų kryžininkai, pavergti Prūsijos ir Livonijos vietiniai gyventojai, privalėję kariauti pavergėjų pusėje.

Manoma, kad Livonijos ordinas (vadas – krašto magistras Burhardtas von Hornhausenas), Vokietijos ordinas (vadas ordino maršalas Heinrichas Botelis) ir jų talkininkai turėjo apie 8 000 vyrų ir 190 riterių, o žemaičiai sutelkė apie 4 000 karių. Nepaisant to, žemaičių vieningumas ir drąsa padėjo įveikti didesnę ir geriau ginkluotą kryžiuočių kariuomenę.

Durbės mūšis buvo didžiausias XIII a. ir XIV a. lietuvių laimėjimas prieš Vokiečių ordiną. Po jo Baltijos šalyse pasikeitė politinė padėtis: Livonijos ordinas iš Durbės (Livonijoje) ir Georgenburgo pilių išvedė savo įgulas, Livonijos ordino ir Vokiečių ordino pavergtose žemėse sukilo kuršiai, žiemgaliai, estai, prasidėjo Didysis prūsų sukilimas, trukęs 14 metų (1260–1274 m.). Durbės mūšis sužlugdė Vokiečių ordino bandymą greitai užgrobti Žemaitiją.

15 d. Žalgirio mūšio diena

1410 m. liepos 15 d. Vytauto ir Jogailos vadovaujama Lietuvos - Žemaitijos ir Lenkijos kariuomenė sumušė Vokiečių ordino kariuomenę. Šis mūšis nulėmė vokiečių ordino galybės galą.

Mūšis įvyko dabartinėje Lenkijos teritorijoje, į pietvakarius nuo Olštyno, prie Griunvaldo (lietuviškai „Žaliagiris“) kaimelio, tad lietuviai šį mūšį vadina Žalgirio mūšiu, vokiečiai ir kitų vakarų Europos šalių žmonės – Tannenbergo mūšiu (lietuviškai „Eglių kalno“).

Kryžiuočiai tą dieną turėjo iš viso 32 000 karių, Lietuvos - Žemaitijos ir Lenkijos kariuomenė – 51 000. Nepaisant to, vokiečiai buvo daug geriau ginkluoti. Dauguma lietuvių ir lenkų pėstininkų buvo ginkluoti vėzdais. Kryžiuočiai turėjo apie 100 patrankų. Kryžiuočių kariuomenėje be vokiečių buvo anglų, prancūzų, vengrų, austrų, bavarų, tiuringiečių, čekų, liuksemburgiečių, flamandų, olandų.

Manoma, kad Lietuvos - Žemaitijos ir Lenkijos kariuomenei pavyko sutriuškinti vokiečių kariuomenę, suvaidinus, jog traukiasi (o gal iš tiesų aplinkybės vertė trauktis ir tai padėjo). Tuomet vokiečių kariuomenė išsisklaidė ir tapo labiau pažeidžiama.

16 d. Prapjovos, Škaplierinė

Ši diena nuo seno laikyta rugiapjūtės pradžia. Būdavo apeinami rugiai. Šeimininkas nupjaudavo pirmą sruogą rugių ir atnešdavo šeimai pasivaišinti. Žemės deivei Žemynai buvo aukojama duonos – duona apkasama aplink rugių lauką. Nupjovus ir pastačius pirmą rugių pėdą, pjovėjai nusilenkdavo saulei, dainuodavo pjūties dainas. Pirmoji rugių pėda vadinta „šeimininku“. Tikėta, kad ji saugo nuo bėdų. Kelios pirmosios varpos iš jos buvo sudeginamos ant aukuro, aukojant likimo deivei Laimai ir deivei Žemynai.

20 d. Perkūno diena

Perkūnas - baltų griaustinio, žaibo, audros, lietaus dievas. Lietuvių, žemaičių Perkūnas atitinka latvių Perkuoną (Pērkonis), prūsų Perkūną (percunis – griaustinis). Ilgiausiai Perkūno mitinė reikšmė išlaikyta prūsų ir lietuvių. Manoma, kad šis žodis sietinas su „trenkimu per kūną“. „Trenkė per kūną“ - nuo to atsirado ir terminas „trenktas“, kuris turi įdomią reikšmę, nes tie žmonės, kuriuos trenkia perkūnas, dažnai įgauna ypatingų galių matyti žmogaus aurą ir dvasias.

25 d. Nuobaigos

Liepos 25 d. mūsų protėviai nuo seno ruošdavosi rugiapjūtės pabaigtuvėms. Ši diena buvo vadinama Nuobaigomis. Ant paskutinio likusio nupjauto javų (rugių) plotelio būdavo dedamas duonos kepalas, druskos ir netgi sūrio, taip meldžiantis deivei Žemynai ir dėkojant už derlių. Šis paskutinis javų plotelis vadintas jievaru. Manyta, kad jame slepiasi derliaus dievybė. Javus supindavo į kasą ir palikdavo lauke. Vėliau, dainuodamos apie jievarą dainas, moterys iš tos kasos varpų nupindavo vainiką (kiekviena dėdama po varpą) ir parsinešdavo namo. Šią dieną darbininkams parėjus iš laukų, buvo paprotys apipilti vandeniu, kad kitąmet javams nepritrūktų vandens ir derlius būtų geras.

26 d. Pabaigtuvės, Nokis, Sirpstas

Nuo seno mūsų protėviai liepos 26 d. tradiciškai švęsdavo Pabaigtuves. Dar kitaip ši šventė vadinama Nokiu arba Sirpstu. Šią dieną buvo rengiamos vakaronės, prirenkama uogų, prikepama šviežios duonos, prikasama šviežių bulvių. Šią dieną buvo visokių tikėjimų, pvz., jei per Sirpstą apspaudysi kopūstus rankomis, kopūstai geriau suks gūžes.

RUGPJŪTIS

2 d. Ubagų diena

Pasibaigus rugiapjūtei, rugpjūčio 2 d., liaudyje buvo paplitusi tradicija pirmuoju derliumi pavaišinti ir tuos, kurie kenčia nepriteklių – vargšus. Jiems būdavo nunešama duonos, kitų maisto produktų.

10 d. Paskutinioji Perkūno diena

Rugpjūčio 10 d. mūsų protėviai garbindavo Perkūną. Tai paskutinė Perkūno šventė šiais metais. Buvo skaičiuojama, kad nuo šios dienos perkūnas daugiau nebetrenkia. Šią dieną senoliai neveždavo šieno, nes manyta, kad taip gali suerzinti perkūną. Sakoma, kad jei šią dieną nelyja, rudenį bus daug gaisrų.

15 d. Žolinė, bičių deivės Austėjos diena

Rugpjūčio viduryje lietuviai ir žemaičiai nuo seno šventė vasaros ir rudens sandūrą, kai svarbiausi lauko darbai jau buvo nudirbti. Žolinė (Dzūkijoje – Kopūstinė) – tai atsisveikinimo su želmenimis ir gėlėmis diena. Javai jau nupjauti ir suvežti, uogos ir vaisiai surinkti, privirta uogienių. Moterys šią dieną rinkdavo gražiausias laukų gėleles, vaistažoles, dėkodavo Žemei už derlių ir grožį. Ūkininkai šiai šventei iškepdavo duonos iš šviežio derliaus ir padarydavo giros.

Rugpjūčio 15-oji taip pat yra ir bičių deivės Austėjos diena. Šią dieną mūsų protėviai kopdavo paskutinį medų, dalindavosi juo su savo bičiuliais, kaimynais, pažįstamais, niekada nepamiršdavo medumi pavaišinti elgetų. Dalinimusi medumi buvo įprasminami draugiškumas, kaimynystė, sutarimas.

16 d. Pjūties pabaiga

Šią dieną mūsų senoliai švėsdavo pjūties pabaigą ir naujos sėjos pradžia – buvo sėjami žiemkenčiai. Kaimuose žmonės visą vasarą gyvendavo be dirbtinės šviesos, keldamiesi saulei patekant ir eidami miegoti saulei nusileidus. Jei naktinėdavo, tai tik tamsoje ar lauke prie laužų. Po rugpjūčio 16-os dienos į trobas vėl sugrįždavo dirbtinis apšvietimas – deglas ar balana, vėliau žibalinė lempa.

24 d. Gandrų išskridimo diena

Šią dieną lietuviai ir žemaičiai nuo seno išlydėdavo gandrų, išskrendančius žiemoti į šiltuosius kraštus. Gandras skirtingose lietuvių tarmėse dar vadinamas garniu, gužu, gužučiu, didučiu, busilu (slaviškas skoliny), starkumi. Gandrai, parskridę po žiemos, praneša apie pavasarį, o vasaros pabaigoje – apie artėjantį rudenį.

RUGSĖJIS

21 d. Bobų vasara, Pribuvėjų diena

Nėra vienos bendros nuomonės, kodėl šis atšilimo laikotarpis gavo tokį pavadinimą. Dėl antrojo žodžio – vasaros – kaip ir viskas aišku: atšilę orai primena šiltą vasarą. Tačiau dėl pirmojo – bobų – yra keletas teorijų. Viena iš jų – taip pavadinta pagerbiant pribuvėjas, mat jų pagerbimo diena yra rugsėjo 21 ir ši data dažnai sutampa su bobų vasaros pradžia. Kita teorija yra susijusi su bulviakasiu. Būtent moterys eidavo kasti bulvių sušilus orui rudenį, todėl galimai Bobų vasara ir buvo pavadinta pagerbiant jų darbą. Tačiau bene pati populiariausia Bobų vasaros vardo kilmė yra susijusi su vorais. Seniau liaudyje dideli stori vorai buvo vadinami bobais, o būtent per šį orų atšilimą galima pamatyti daug besiplaikstančių voratinklių.

22 d. Rudens lygiadienis, Rudens lygė

Lygiadienis – metas, kai diena susilygina su naktimi. Rudens lygiadienis yra astronominio rudens pradžia. Nuo šios dienos nakties trukmė jau tampa ilgesnė už dienos trukmę ir toliau ilgėja. Tai diena, priešinga pavasario lygiadieniui, po kurio naktis tampa trumpesnė už dieną ir toliau trumpėja iki Rasų (kai naktis trumpiausia).

29 d. Dagos diena

Iki šios dienos nuo seno lietuviai baigdavo bulviakasį ir žemės ūkio darbus. Žodis „daga“ kilęs iš „dygti“, jis reiškia daigus, t.y., sudygusius grūdus, o kartu ir jų derlių. Senovėje ši diena buvo

duoklių kunigaikščiams metas, mat pabaigus žemės darbus, valstiečiai turėjo atskaičiuoti dalį savo derliaus kunigaikščiui. Pagal šią dieną lietuviai spėdavo tolimesnius orus: jei pučia vakarinis vėjas – lauk permainingos žiemos (tai šlapdriba, tai sniegas). Jei ši diena giedra ir pučia pietų vėjas – žiema ir pavasaris bus šalti, daug snigs.

SPALIS

28 d. Simajudas, Vėlių paminėklai

Šią dieną nuo seno mūsų protėviai rengdavo didžiausią turgų. Tai rudens derliaus nuėmimo pabaigtuvės. Buvo tikima, kad šią dieną reikia pakurti pirtį ir palikti ją nakčiai, nes tuomet joje maudosi vėlės. Lietuviai pagonyms tikėjo, kad mirusiųjų vėlės lankosi savo gyventose vietose, o dažniausias jų lankymosi metas – vėlyvas ruduo. Spalio 28-oji – pirma iš tokių vėlių svečiavimosi švenčių. Neveltui kažkada spalio ir lapkričio mėnesius lietuviai netgi vadino „vėliniu“, ir „vėlių“ mėnesiais.

LAPKRITIS

2 d. Mirusiųjų atminimo diena, Vėlinės, Ilgės

Lapkričio 2 minimos Vėlinės, dar žinomos kaip Ilgės, yra senovinė lietuvių ir žemaičių šventė, turinti gilią pagonišką šaknį ir skirta mirusiųjų pagerbimui. Tikima, kad šią dieną mirusiųjų vėlės grįžta į savo buvusias vietas ir bendrauja su gyvaisiais. Pagoniškuose tikėjimuose, mirus žmogui, jo vėlė (siela) atsiskiria nuo kūno ir grįžta į gyvųjų pasaulį, lankydamą artimuosius ir buvusias gyvenamąsias vietas.

Tikėta, jog vėlių mėgstamiausias lankymosi metas – gūdus ruduo. Neveltui ir lapkričio mėnesį žmonės senovėje vadino vėlių mėnesiu.

3 d. Medžiotųjų diena, deivės Medeinės diena

Šią dieną nuo seno Lietuvoje prasidėdavo medžioklės sezonas. Lietuvių pagonių medžioklės deivė buvo Medeinė.

5 d. Vaižgantas

Vaižgantas – senovės lietuvių dievas, skatinantis augmenijos augimą ir derlių. Manoma, kad iš tikrųjų lietuviai garbino deivę Vaisgamtą, tik vėliau jos pavidalas paverstas į vyriškąjį. Vaižganto šventė buvo švenčiama nuėmus nuo laukų derlių. Merginos tą dieną prašydavo dievo, kad užderėtų linų ir kanapių derlius, kad joms „netektų vaikščioti nuogoms“.

12 d. Ožio diena

Senovėje lietuviai ir žemaičiai šią dieną šventė Ožio šventę, skirtą pakviesti žiemai. Kad greičiau pasnigtų, piemenys aplink beržą tris kartus apvesdavo baltą ožką. Baltas beržas ir balta ožka simbolizavo sniegą. Mažiausią piemenuką kartais užsodindavo ant ožkos raitą. Išlikę žinių, kad šią dieną piemenukai žaisdavo žaidimą „oželį“ – prie galvos pridėję pirštus „badydavosi“, erzindavo vienas kitą. Ožiai buvo papuošiami kaip karaliai, su karūnomis, vaišinami kopūstais ir morkomis. Šią dieną lauke ant laužo piemenukai paskutinį kartą kepdavo savo skanėstą – kiaušinienę iš dvylikos kiaušinių.

16 d. Sutartinių diena

Sutartinių pavadinimas kilo iš žodžių „sutarti“, „derėti“. Tai labai senos lietuviškos giesmės, net ne dainomis, o giesmėmis vadinamos, atsiradusios dar iki Lietuvos krikšto. Jos dar vadinamos sutarinėmis, sutarytėmis, sektinėmis, saugėmis, apskritosiomis, paleistinėmis, kapotinėmis, čiūtelėmis, paruginėmis.

GRUODIS

6 d. Arklių diena

Lietuvių liaudies kalendoriuje gruodžio 6-oji kai kur vadinta tiesiog Arklių diena. Kai arkliai jau būdavo pabaigę visus rudeninius darbus, žmonės jiems skirdavo poilsį ir pagarbą. Nedirbdavo su arkliais – neardavo, neveždavo, neleisdavo jų į kelią. Arkliai būdavo šukuojami, valomi, puošiami – pabrėžiant pagarbą gyvuliui. Arklius šerdavo skaniau nei įprastai – duodavo duonos, obuolių, avižų.

13 d. Šviesos diena

Gruodžio 13 dieną lietuviai ir žemaičiai nuo seno paminėdavo Šviesos dieną. Nuo šios dienos prasideda žiemos saulėgrįžos (Žiemos saulėgrįža - gruodžio 21 d.) laukimas - mūsų protėčiai laukdavo sugrįžtančios saulės.

21 d. Žiemos saulėgrįža, Elnio devyniaragio šventė

Gruodžio 21 – 24 dienomis būna trumpiausia žiemos diena ir ilgiausia naktis. Nuo šios akimirkos dienos jau pradeda ilgėti, todėl sakoma, kad saulė sugrįžta. Žiemos saulėgrįža reiškia virsmą į naują būseną, Saulės atgimimą, naujo gyvenimo pradžią. Daugelyje kultūrų ji pažymima įvairiomis šventėmis bei apeigomis.

Elnias devyniaragis – senovės lietuvių mitologinė būtybė, savo raguose nešanti dangaus kūnus (dažniausiai Mėnulį, tačiau taip pat ir Saulę). Nuo priešpilnio mėnulio iki pilnaties – 9 paros, todėl jis vadinamas devyniaragiu. Minimas archajinėse dainose kaip alegorija į dangaus kūnų padėtį. Pasakojama, kad baltas elnias išbėga per saulėgrįžą, o atbėga per Kalėdas. Žiemos saulėgrįžos šventė dar vadinta Elnio devyniaragio švente. Kai kuriose dainose elnias minimas ir kaip Saulės simbolis, atnešantis ant ragų saulę. Elnio simbolis, greičiausiai, buvo garbinamas kaip totemas.

24 d. Kūčios

Gruodžio 22 d. šiaurės ašigalis esti labiausiai nukrypęs nuo saulės. Pas mus tuo metu būna trumpiausias šviesusis paros metas. Nuo gruodžio 25-osios saulė, tarsi trumpam stabtelėjusi pailsėti, vėl ima kopti aukštyn į dangaus skliautą. Tas saulės virsmo taškas vadinamas saulės grąža arba saulėgrįža. Kaip tik tuo metu švenčiame vieną didžiausių metų švenčių – Kalėdas. Kalėdų išvakarės – Kūčios – šventė, kurios metu išsivaduojama iš tamsos meto, ji simbolizuoja šviesos pergalę prieš tamsą.

25 d. Kalėdos

Kalėdos - žiemos saulėgrįžos, saulės sugrįžimo šventė. Saulės sugrįžimo šventės sparčiai formavosi atsiradus žemdirbystei ir gyvulininkystei. Saulės sugrįžimo būdavo pradedama laukti jau lapkričio gale. Gruodžio pabaigoje, Saulei „apsigrežus“ – t. y. įvykus solsticijai, būdavo atliekamos apeigos, trukdavusios porą savaitių. Gruodžio 25-oji diena nuo seno buvo laikyta saulės atgimimo diena.

Svarbią reikšmę šią dieną turėjo linkėjimai bei sveikinimai. Apeiginius linkėjimus atlikinėjo žyniai, persirengėliai. Vėliau šis paprotys išliko kaip vaikščiojimas persirengus Kalėdų seniu arba Kalėda,

gero derliaus linkėjimas. Vėliau kalėdojimo apeigas pradėjo atlikinėti patys valstiečiai, lankydami vieni kitus, persirengę gyvuliais, nepažįstamais žmonėmis. Ypač svarbų vaidmenį atliko persirenginėjimas ožiais ir jaučiais, kurie simbolizavo vaisingumą ir derlingumą. Kalėdų dainoms būdingi priedainiai „leliu kalėda“, „leliumai“, „alelium kalėda“, „aladumai ladum“. Dainose garbinama sugrįžtanti saulė. Sugrįžtanti saulė giesmėse vaizduojama moterimi su perlų vainiku ir kitaip. Dažnas žydinčio medžio motyvas, simbolizuojantis pasaulio medį, taip pat besiantinantį pavasarį. Neretai minimas devyniaragis elnias, garbintas kaip žiemos nugalėtojas, atgimstančio pavasario simbolis. Saulė vaizduojama žydinti, besidabinanti, besimainanti. Per Kalėdas namai buvo puošiami eglės šakomis. Neaišku, ar buvo puošiamos pačios šakos. Eglės šakas dažnai puošdavo mediniais išdrožtais papuošimais.

26 d. Kalėdų antroji diena

Kalėdų antroji diena buvo laikoma svečionių, bendravimo ir linksmumo diena. Žmonės lankydavo gimines ir kaimynus, sveikindavo su šventėmis. Buvo rengiamos vakaronės, žaidimų ir giedojimų vakarai. Kai kur vykdavo eisenos su kaukėmis, arkliais ar „oželiu“ – tai žiemos linksmybių pradžia. Jaunimas eidavo ratelius, šokius ir žaidimus, nes darbai per šventes buvo draudžiami. Per Kalėdų antrąją dieną buvo paprotys važinėti arkliais – simboliškai parodyti jiems dėmesį po metų darbų. Sakydavo, kad kas tądien išjodinės arklį, tas visus metus bus laimingas. Todėl kaimuose važinėdavosi rogėmis, dainuodavo, linkėdavo gerų metų. Kalėdų antroji diena – linksma, bendravimo, vaišių ir arklio garbės diena. Ji užbaigia Kalėdų švenčių laikotarpio pradžia, kai žmonės džiaugiasi, dalijasi, lanko vieni kitus ir linki gerų metų.

31 d. Blogų minčių atsikratymo diena

Gruodžio 31-oji vadinama Blogų minčių atsikratymo diena. Lietuvoje yra paprotys pririšus už virvės seną kelmą pertempti per visą kaimą (centrinę miesto gatvę), kad jis sugertų visą blogį, o po to sudeginti. Kelmą galima spardyti, į jį galima išlieti blogį ir visam laikui blogio atsikratyti, kelmą sudeginus.